

המלחמה על האופטימיות

צלילי המים, וענתה, "השמש מתה/ ואיש לא ירע/ כי שמה של אותה יונה עצובה/ שנמלטה מן הלבבות, הוא אמונה".
וגם: "דבר אופטימי, עשיית שירים" הוא, כמובן, שם ספרו של מאיר ויזלטיר מ-1976, הדואה כעת אור במהדורה חדשה, נחוצה. האם לאופטימיות (היחסית, האידיונית) שבשמו היתה הצרקה? במובנים אחרים, המהדורה החדשה מלמדת שכן. על גב הכריכה מופיע שלט שנישא כאחת מהפגנות הקיץ שעבר ובו ציטוט מהמפורסם שבשירי הקובץ: "יש לי סמפטה לאנשים שמתעקשים בתל אביב". גם אם אותו צלח מחאה רעץ, הווירוס שבמלכותיו של ויזלטיר גלח את מבחן הזמן ואולי עוד יצלח.

ואולם מקור אחר לאופטימיות חבוי בנספח החדש לקובץ. זו אופטימיות שמקורה בפסימיות דיוקא. כל כך קולע השיר הגנוז והמצחיק והנדרש של ויזלטיר, "הרהורים על רצינותו של שר החינוך", קרע אפטר לקראת בו אגב פליאה על שנכתב לפני ארבעה עשורים יותר, ולהחזיר ליט שהזמן אולי אינו מוכיל מן הרע לטוב, אבל גם לא להפך. "משפחת דרורים מקננת בפנסי מאז האביב/ והיא הממלאה את לבי אופטימיות ותקווה/ שכסופו של דבר נביא הכל על מקומו בשלום/ ובוודאי גם העניין (איני מולד זל בו) שהואלת להביא לפני:// במשך שלושה חודשים, מאז האביב/ זכה כל הסר למשרדו של השר (...). כל מי שביקש לשנות את מבנה התקציב/ כל מי שהצביע על עשומטום המש" וועד תוכנית הלימודים/ כל אשר כזה וכה להיות מוביל אל החלון (...).לשלמו אותו פסוק, שמצא דרכו אף לעיתונים:// משפחת, דרורים מקננת בפנסי מאז האביב/ והיא הממלאה את לבי אופטימיות ותקווה (...)."

לידה אחת! – פיוע' פרח'זאר. מפרסית: פיון בלבלב. קשב לשריה, 84 עמ', 74 שקל; "דבר אופטימי, עשיית שירים" – מאיר ויזלטיר. לקיבוץ המאוחד, 128 עמ', 78 שקל

שליטת של גבר/ להיות נקבה יפה ובריאה (...). אפשר לכרוע חיים שלמים/ בראש מורכן, לרגלי מצבה קרה/ אפשר לראות את אלוהים בקבר אלמוני/ אפשר לרכוש אמונה במטבע חסר ערך/ אפשר להירקב בחריץ מסגר (...). אפשר את יופיו של רגע אחר/ לטמון בבושה בתחתית תיבה (...). אפשר לצעוק ולומר בלי סיבה/ אה, אני מאור מאושרת."

יש משהו זר ומוכר כאחד בלשון של פרח'זאר. המתרגמת סיון בלסלב יצקה אותה לעברית ראווה לשבת ומורעת מאור לעצמה. כותרת השיר המצוטט לעיל, למשל, היא לא

אפשר למצוא אצל פרוע'
פֶרְחִיזָאד את האופטימיות
שבסירוב להיכנע למציעים
נחמה כוזבת: "יותר מזה,
אה, כן/ אפשר לשתוק יותר
מזה", כתבה

פחות מאשר "כוכה ממוכנת", החלטת תרגום שמעמידה את פרח'זאר בהקשר אוניברסי-לי רחב - מורדני, פמיניסטי - דרך פרוימה מקומית מאוד. ואכן, קשה לקרוא את שירתה של פרח'זאר בלי לחשוב על משוררות הקי"נה והכמיהה והשחרור העבריות הגדולות, על רביקוביץ וגולדברג ורחל, למשל.

אפשר שגם חוט מקשר בין־תרבותי ובין דורי זה הוא מקור לאופטימיות. לפחות כל עוד אין רואים באופטימיות כסיס לשינוי המציאות, אלא כלי לחילוצו של איזה כבוד אנושי מתוך מציאות, שלכוחות המניעים אותה הוא אבד או אף פעם לא היה חשוב. גם את המציאות הזאת פרח'זאר ידעה לתאר בעוצמה רבה. בסופו של שיר יגון אפוקליפטי היא שאלה אם נשאר עוד מי שמקשים לטוהר

בר אופטימי, עשיית שירים. יוש' בה צעירה איראנית באמצע המאה ה-20 ושוכבת את נפשה על דף נייח, מתעלמת ממוסכמות הכתיבה והמירסר ואינה מפתדת משלטון השאה וממשרתו החשאית, ואינה מעלה על דעתה שזה יפול ויומר בלשון האיטלאם הגרוע ממנו ושירתה תיאסר, ואינה יודעת שממילא מותה יבוא עליה עוד קודם לכן בחטף, בתאונת דרכים, והיא בת 32 בלבד. דבר אופטימי, עשיית שירים. משוררת איראנית, שכנה נלקח ממנה והאוכה נשוי לאחרת ועצביה מרוטים, אינה מעלה בדעתה שארבע עשורים אחרי מותה, בארץ רחוקה שהיתה כניכול לאיבי, בשאר של מעריכה שעיקרה, ביתיית, ויהוה התורעה, שיריה היפים ושוכרי הלב ייג' אונס נפש של אשה אחרת, שתלילית לתרגם אותם לפשתה ולהגיש אותם כמנחה לדרורים בזמן אחר, בארץ זרה. דבר אופטימי.

אבל איזו אופטימיות אפשר למצוא בשירי רתה של פרוע' פֶרְחִיזָאד גופנה? הרי פרח'זאר, ילידת 1935, שהיתה ממחוללות המורדניות בשירה הפרסית, ששיתרה את עצמה ממגבלות החרוז והמשקל של מסורת מפוארת זו וגם מכבלי הפטריארכליות והשמרנות שהיא, כתבה בעצמה על אופי השחרור שהייתה, וכל היום/ כל היום/ משוחררת, משוחררת, כנבלה על מים/ התקרמתי לעבר המחריד שבצוקים/ לעבר המצוקה שבמערות הים."

אולי אפשר לעצוא בה את האופטימיות שבסירוב להיאסר, כלומר להיכנע, לא לאוטוסים מבחוז ולא לאוטוסים מבפנים, לא למציעים נחמה כוזבת. "יותר מזה, אה, כן/ אפשר לשתוק יותר מזה", כתבה פרח'זאר, כאחד השירים החזקים בקובץ "לידה אחרת", שיר המלמד על רוחה המנעד הפואטי שלה ועל הרלוונטיות של שירתה. "אפשר לצעוק/ בקול כוזב וזר/ אני אוהבת/ אפשר ברועות